

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРІЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Керівник секції: в.о. завідувача кафедри загальної теорії права та держави, доктор юридичних наук, професор, проректор по роботі з територіально відокремленими підрозділами В. В. Завальнюк

Секретар секції: асистент кафедри загальної теорії права та держави, доктор філософії В. Є. Іванчук

Завальнюк Володимир Васильович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор по роботі з територіально відокремленими підрозділами,
в.о. завідувача кафедри загальної теорії права та держави,
доктор юридичних наук, професор*

ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

В сучасному світі вивчення юридичних наук відіграє ключову роль у формуванні правової культури суспільства. Однак, окрім традиційних підходів до правової науки, значний інтерес викликає і вивчення аспектів, пов'язаних з антропологічною складовою права. Саме ця область, що охоплює питання, пов'язані з впливом культурних, етнічних, соціальних та інших факторів на правову поведінку та сприйняття права, знаходить своє втілення в концепції «юридичної антропології». Українське суспільство, як і будь-яке інше, піддається впливу різноманітних факторів, які визначають його правову культуру та ставлення до права.

Правова культура – унікальне явище, особливий зріз, аспект правового життя суспільства, що віддзеркалює рівень і ступінь накопичених правових цінностей, тих особливостей права, юридичної техніки, які належать до духовної культури, правового прогресу.

Зауважимо, правову культуру можна розглядати як властивість людини – суб'єкта історичного процесу, оскільки про культуру ми судимо з того, наскільки вона сприяє чи заважає вияву людського у процесі діяльності людей, є результатом чи засобом їхньої самореалізації, забезпечення прогресивного розвитку. При цьому кожна людина виступає як в ролі культурних впливів із боку оточуючих її людей, так і активним суб'єктом таких впливів. Правова культура є особливим баченням правового життя, що охоплює всі його боки, що зумовлює першочергове значення теоретико-прикладних досліджень в галузі правової культури [1, с. 102].

1. З позицій антропологічного підходу культура в цілому розуміється як сукупність благ, створених людиною, на відміну від природних. «Соціологічний аналіз дозволяє трактувати означене поняття як компонент суспільного життя у вигляді сукупності духовних цінностей. Культура розглядається як певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що історично склалися. Відзначимо, що достоїнстю антропологічного підходу є глибина аналізу культури як прояву різноманітних сфер людського життя. Правова культура є складовою духовної культури суспільства: вона тісно пов'язана з моральною, релігійною, політичною та іншими різновидами соціальної культури» [2, с. 421].

Ю. М. Тодика констатує: «Становлення України як правової, демократичної, соціальної держави передбачає високий рівень правової культури громадян, соціальних груп, усього су-

спільства» [3, с. 70]. Усе це потребує прийняття ефективних засобів щодо перебудови правового виховання, організації юридичного всеобучу як загальнодержавного завдання, що охопить усі верстви населення. У питаннях становлення сучасної правової культури населення необхідна цілеспрямована правова політика держави як важлива частина загальнодержавної політики.

Рівень правової культури суспільства, соціальних груп, індивіда суттєвий впливає на весь спектр державно-правових процесів у країні. Тому формування демократичних устоїв українського суспільства на сучасному етапі безпосередньо пов'язане із процесом розвитку, динаміки правової культури, можливістю застосування сучасних європейських норм і стандартів. Вони є предметом конкретної правової політики, визначають науковий пошук сучасних загальнотеоретичних, галузевих і спеціальних правових досліджень із точки зору людиномірності [4, с. 40].

Формування демократичних устоїв українського суспільства не може бути ефективним без належного рівня правової культури. Саме через правову культуру формується свідоме ставлення суспільства до закону, визначається його готовність дотримуватися правових норм, участь у правовому житті країни та підтримка правової держави.

У контексті європейської інтеграції України важливим є розуміння та прийняття європейських норм і стандартів права. Вони відображають сучасні вимоги до правової системи, гарантують захист прав людини та розвиток демократії. Активне впровадження цих норм і стандартів сприяє підвищенню якості правової системи та її відповідності міжнародним стандартам.

Таким чином, високий рівень правової культури є передумовою для консолідації демократичних устоїв, розвитку правової держави та європейської інтеграції України. Це вимагає системної роботи з формування та підтримки правової культури на всіх рівнях суспільства, а також наукового пошуку та розробки сучасних правових стратегій та інструментів.

Українське суспільство, як і кожне інше, характеризується своєрідними культурними, історичними та соціальними особливостями, які впливають на сприйняття та розвиток правової системи. Застосування методів юридичної антропології в контексті українського суспільства розкривається через декілька ключових аспектів.

Юридична антропологія дозволяє провести аналіз культурних та історичних чинників, які впливають на формування правової культури в Україні. Розуміння цих аспектів дозволяє краще оцінити сприйняття права українським суспільством та здійснити належні корективи для вдосконалення правової системи.

Україна, як країна зі складною політичною та економічною ситуацією, має специфічні особливості у формуванні правової культури. Застосування методів юридичної антропології дозволяє врахувати ці аспекти та визначити шляхи подолання проблем, пов'язаних з правовим регулюванням у відповідності до особливостей українського суспільства.

Юридична антропологія розглядає взаємодію культурних та правових норм у контексті українського суспільства. Вона вивчає, як культурні цінності впливають на формування правової свідомості та як цінності можуть відображатися у правових актах.

Завдяки юридичній антропології можливо розробити програми та методики для підвищення правової свідомості серед громадян. Розуміння культурних та історичних особливостей сприяє створенню ефективних механізмів для поширення правових знань та формування правової культури в українському суспільстві.

Розглядаючи ці аспекти, стає очевидним, що юридична антропологія відіграє ключову роль у формуванні правової культури в українському суспільстві, сприяючи побудові сучасної та демократичної правової системи, яка відповідає потребам сучасної держави.

Досліджуючи місце антропології права у формуванні правової культури України. Ми стверджуємо, що «на етапі формування правової держави особливе значення набуває правова культура особи, яка вимагає знання права та свого правового статусу, усвідомлення соці-

альної необхідності права в суспільстві та вмінні користуватися правовим інструментарієм, встановленим у державі. Нами встановлено, що сучасний етап розвитку правової культури українського суспільства характеризується ціннісною переорієнтацією зв'язків держави та людини. Вихідним стає людина, а держава покликана захищати її права. Ми також стверджуємо, що побудова правової держави і громадянського суспільства потребує, щоб правова система України ґрунтувалася на принципах, передбачених Конституцією і законами нашої держави, зокрема на принципах верховенства права, демократизму, соціальної справедливості, конституційності, законності, антропологічному принципі права» [5, с. 65].

Підсумовуючи можна зазначити, що як одну з основних тенденцій в Україні можна визнати поступове і послідовне зближення природно-правових і державно-правових засад у правовій системі, яке відбувається із зростанням загальнолюдської культури, реалізацією морально-гуманістичних антропоцентричних суспільних ідеалів.

Список використаних джерел

1. Завальнюк В. В. Антропологізація права: традиції та сучасність : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2013. 352 с.
2. Крижанівський А. Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура. Одеса : Фенікс, 2009. 504 с.
3. Тодика Ю. М. Конституційні засади формування правової культури. Харків : РАЙДЕР, 2001. 160 с.
4. Дьоміна О. С. Проблеми формування правової культури в Україні в умовах трансформації політичного режиму. *Держава і право* : зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип. 31. С. 39–44.
5. Завальнюк В. В. Антропоцентристський підхід до формування правової політики України в умовах євроінтеграції. *Вісник прокуратури*. 2010. № 12. С. 62–73.

Ключові слова: антропологія, юридична антропологія, правова культура, правова держава.

Keywords: anthropology, legal anthropology, legal culture, legal state.

Мельничук Ольга Степанівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальної теорії права та держави,
доктор юридичних наук, професор*

СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Поняття сучасної правової доктрини є багатоаспектним через різноманітність підходів, методів дослідження та областей застосування в рамках юридичної науки.

Слід відмітити, що сучасна правова доктрина включає в себе, як теоретичний, так і практичний аспекти. Якщо розглядати сучасну правову доктрину з точки зору її теоретичного аспекту, то вона включає в себе розробку теоретичних засад права, таких як теорія держави, права, суспільства, правосуддя тощо. Цей аспект займається аналізом основних понять і принципів права та їх тлумаченням. А якщо вдатися до аналізу сучасної правової доктрини з точки зору її практичного аспекту, то можна стверджувати, що вона також зосереджена на розв'язанні практичних юридичних проблем, виробленні правових рішень та методів їх застосування у конкретних ситуаціях. Це включає і аналіз судової практики, і вивчення законодавства та розробку рекомендацій для практикуючих юристів.

Але в той же час, потрібно врахувати і такий аспект розуміння сучасної правової доктрини, як методологічний. У контексті досліджень правової доктрини важливе значення має розробка та використання методології дослідження, де може бути присутнім історичний аналіз, компаративістика, правова антропологія, правова соціологія, аксіологія, герменевтика тощо. Окрім того, сучасна правова доктрина взаємодіє з іншими науками, такими як політична наука, економіка, соціологія, філософія тощо. Це дозволяє більш глибоко розуміти вплив право-